

(k výročí úmrtí spisovatele Karla Poláčka)

Na světě existují spousty hrobů s náhrobky slavných. Jsou ale lidé, kteří nejen, že pomníky s náhrobkem nemají, ale i jejich datum úmrtí je sporným údajem.

Datum 19. říjen 1944 je uváděno jako datum úmrtí spisovatele **Karla Poláčka**. Dodáme-li, že místem úmrtí je koncentrační tábor Osvětim, víme, že se zde úmrtní listiny nevystavovaly. Podle některých pramenů skončil Karel Poláček svůj život až v roce 1945 na pochodu smrti.

Nechme pátrání po přesném datu jeho úmrtí literárními badatelům. Při vyslovení jména tohoto spisovatele si snad každý vybaví knížku Bylo nás pět, kterou veřejnost zná přinejmenším z vynikající interpretace Františka Filipovského, či z poměrně zdařilého televizního seriálu. Kniha o Petru Bajzovi a jeho tatínkovi, který vždy na podzim říkal ve svém krámku "kunčoftům", že nám to nastává, není celý literární Poláček.

Karel Poláček se narodil v roce 1892 v malém městečku Rychnov nad Kněžnou. Jeho tatínek zde obchodoval se zbožím "tu i cizozemským" a byl literární předlohou nejen pro pana Bajzu. Již při prvním čtení mě fascinovaly čtyři svazky s názvy: Okresní město, Hrdinové táhnou do boje, Podzemní město a Vyprodáno. Líčí, ostatně jako většina knih Karla Poláčka, naprosto mikroskopicky a detailně psychiku malých lidí v malém prostředí. Předlohou pro postavy uvedeného románového cyklu byli skuteční a v době vydání i žijící obyvatelé Rychnova, což v řadě případů hrozilo žalobou. Zde nelze nevzpomenout "Kostelec", tedy Náchod Josefa Škvoreckého, a zejména reakce na postavy v jeho románu Zbabělci. Pátý díl, líčící osudy obyvatel nepojmenovaného Okresního města po I. světové válce, zůstal nedopsán. V románech se promítly i válečné osudy autora, který na vlastní kůži poznal za I. světové války ruskou frontu, kde zákopová válka vytvořila malé Okresní město se všemi civilními atributy. Až drtivě pravdivě je líčen přerod "kavárenských pacifistů", jako jsou učitel Král či profesor Pošusta, v tyrany povýšené důstojnickými frčkami, či alespoň v bezradné vykonavatele rozkazů.

Karla Poláčka nelze zařadit do kategorie židovských spisovatelů žijících v Praze, jako byli německy píšící Werfel nebo Kafka. Po válce se Poláček oficiálně rozchází se židovským vyznáním, ale některé rysy svých souvěrců ve svém díle mistrně popisuje. Dobová literární kritika, zejména slavný F.X. Šalda, v podstatě Poláčkovu dílu nepřiznávala velké literární kvality. Podobně to bylo i s dílem Jaroslava Haška. Poláček v jednom svém sloupku napsal, že Švejk

se nedostane do čítanek, protože neobsahuje polyfonickou vizi světa. Naštěstí se mýlil jak Šalda, tak i Poláček.

Ve vzpomínkách jeho jediné dcery Jiřiny, od roku 1968 žijící v zahraničí, se dozvíme, že zlomem v dost bídne finanční situaci rodiny byl román Muži v ofsajdu. Poláček nebyl tzv. skálním fotbalovým fandou, ale chodil na fotbal zejména proto, aby do sebe vsál slovník a mentalitu fanoušků. Konfrontace táty a syna Habáskových ze Žižkova s obchodníkem gumáky Richardem Načeradcem je mistrným vystižením prostředí, slangu fanoušků i jazyku sportovních rubrik. Román z roku 1931 vynesl Poláčkovi peníze i lepší zaměstnání. Filmová podoba pana Načeradce v podání Hugo Haase je geniální.

Poláček byl celý život redaktorem, zejména ve slavné éře Lidových novin. Byl mistrem povídky, zkratky a karikatury fráze. Mezi jeho velké lásky patřil mariáš. O vysoké znalosti této hry se přesvědčí znalci této hry z knihy Hráči z roku 1931. Zkušenosti ze soudniček, kdy patřil spolu s Františkem Němcem ke špičce v tomto oboru, dnes v podstatě zapomenutém, mu mimo jiné pomohly napsat český Zločin a trest pod názvem Hlavní přelíčení z roku 1932. Při čtení příběhu přízemního věčného fantasy Maršíka, který spáchá vraždu, mě vždy mrazí.

Osobní život Karla Poláčka nebyl bez problémů. Jeho manželství nebylo šťastné a za jeho trvání navázal známost s právníčkou Dorou Vaňákovou. Rozvedl se ženou Adélou a žil s Dorou. Ta pomohla jeho dceři Jiřině dva týdny po okupaci v roce 1939 odjet do Londýna. Poláčka za okupace zaměstnala Židovská obec. Za okupace vychází jeho půvabná kniha Hostinec u kamenného stolu díky statečnosti malíře Vlastimila Rady, který jí dal své jméno jako autor. Poláček píše deník, svědectví o hrozné době, a v roce 1943 dojde i jemu pozvánka do transportu. Mohl být vyreklamován, ale nechce opustit svou lásku a doprovází ji do Terezína. Ještě před transportem napíše své vzpomínky na dětství, příběh tatínka a maminky Bajzových, jejich syna Péti a všech dalších kamarádů, "co spolu mluví". Další osudy Karla Poláčka již nejsou podrobněji známy. Všichni ti malí obchodníci Bajzové a Načeradcové, i s jejich zlobivými dětmi, všichni ti prostí lidé označení zvrhlou ideologií za podlidi, se postupně změnili v oblak dýmu za dráty v rovinách Polska.

Jsou místa, která úmrtní listy nevydávala. Jsou i lidé bez náhrobků. Karel Poláček si svůj pomník v literatuře postavil dávno před svou smrtí. Každou přečtenou stránkou na něj klademe imaginární květiny.